

Økonomisk Velfærdsteori, Notater fra professor Haavelmo's forelesninger i høstsemestret 1949 og vårssemestret 1950. Udarbejdet av Arne Amundsen og Hans Jacob Kreyberg. Universitetets Socialøkonomiske Institutt, Oslo 1950. 116 sider. Pris: 4,00 n. kr.

Socialøkonomisk Institutt i Oslo har i længere tid drevet en fortjenstfuld virksomhed med at udarbejde referater av vigtigere forelæsninger; referaterne skrives av instituttets assistenter under lærernes tilsyn og blir udsendt i stencileret form, og nogle av dem indgår i instituttets løbende serie av stencilerede memoranda, som studenter og andre interesserede kan abonnere på. Instituttets stencilmemoer har imidlertid bud til en langt videre kreds end studenterne i Oslo, og ikke mindst må det påkalde almindelig interesse blandt nordiske økonomer, når instituttet udsender et referat av professor Haavelmo's gennemgang av velfærdsokonomiens teoretiske hovedproblemer, selv om det kun drejer sig om en stencileret udgave, som forelæseren og referenterne ikke vil ta det fulde ansvar for på samme måde, som hvis arbejdet havde foreligget trykt i endelig form.

Forelæsingerne — der m. h. t. disposition og problemvalg har draget nytte av Pigou's »Economics of Welfare« — indledes med en definition av velfærdsteoriens opgave. Medens den »egentlige« økonomiske teori væsentlig har søgt at forklare markedsmekanismerne under forskellige markedsformer — hvorledes der danner sig ligevægt o. s. v. — uden at drøfte, hvorvidt slutresultaterne er gode eller dårlige ud fra et vurderingssynspunkt, interesserer velfærdsteorien sig netop for karakteren av disse slutresultater, og det velfærdsokonomiske hovedproblem blir da at studere alternative økonomiske systemer eller markedsmekanismer for at finde frem til det eller de systemer, som har visse optimale egenskaber. Velfærdsbegrebet kommer ind på alle de områder av den økonomiske teori, hvor det er nødvendigt at operere med præferenceskalaer indenfor et sæt av mulige økonomiske situationer; så snart der er fastlagt en entydig præferenceskala, for et enkelt individ eller for en gruppe som helhed, er velfærdsteoriens problemer reduceret til rent

analytiske problemer. De virkelige problemer i velfærdsteorien går da ud på at studere selve spørgsmålet om valg av præferenceskala for en gruppe individer eller for et samfund som helhed, når der ikke gives nogen oplagt eller entydig måde at summere de enkelte individers præferencer på.

Haavelmo undersøger da først, hvilke resultater man kommer til, hvis man — som Pigou — bruger nationalindtægten som mål for den samfundsmæssige velfærd ud fra den betragtning, at der for det enkelte individ er samvariation mellem indtægt og totalnytte. Hvis man godtager Pigou's forudsætning, at det har mening at måle individernes totalnytter på en sådan måde, at man kan summere dem, så er det klart, at man altid kan sige, hvilket av en række alternative markedspunkter der repræsenterer den størst mulige velfærd; det er da muligt entydigt at avgøre, om en given nedgang i nationalindtægten kombineret med en given udjævning av indtægtsfordelingen vil øge eller mindske den samlede velfærd. Men forudsætningen om summering av de enkelte individers totalnytte kan man jo ikke så godt acceptere, og spørgsmålet blir da, om man kan sige noget om de velfærdsmæssige konsekvenser av ændringer i indkomstfordelingen, hvis man opgir forudsætningen om nyttens direkte målbarhed og nøjes med at bygge på de forudsætninger, som ligger til grund for de enkelte individers indifferenskort (valghandlingsteorien).

Her benytter Haavelmo sig av Pareto's princip, der definerer velfærdsoptimum som en situation, hvor det ikke er muligt at bringe et eneste individ op på et højere indifferensniveau uden at bringe et eller flere andre individer ned på et lavere indifferensniveau. Ud fra denne definition kan man sige, at en forandring, hvorved mindst eet individ kommer op på et højere indifferensniveau, uden at nogen andre samtidig kommer ned på et lavere niveau, repræsenterer en velfærdsoptimale. Man befinder sig her på langt sikrere grund m. h. t. objektivitet, end når man definerer velfærd som nyttesummen, men det er unægtelig en svaghed, at Pareto's princip ikke kan sige noget om avgørelser, der fører til, at nogle individers totalnytte stiger og andres synker. Pareto-optimalitet er m. a. o. ikke nogen til-

Økonomisk Velfærdsteori, Notater fra professor Haavelmo's forelesninger i høstsemestret 1949 og vårssemestret 1950. Udarbejdet av Arne Amundsen og Hans Jacob Kreyberg. Universitetets Socialøkonomiske Institutt, Oslo 1950. 116 sider. Pris: 4,00 n. kr.

Socialøkonomisk Institutt i Oslo har i længere tid drevet en fortjenstfuld virksomhed med at udarbejde referater av vigtigere forelæsninger; referaterne skrives av instituttets assistenter under lærernes tilsyn og blir udsendt i stencileret form, og nogle av dem indgår i instituttets løbende serie av stencilerede memoranda, som studenter og andre interesserede kan abonnere på. Instituttets stencilmemoer har imidlertid bud til en langt videre kreds end studenterne i Oslo, og ikke mindst må det påkalde almindelig interesse blandt nordiske økonomer, når instituttet udsender et referat av professor Haavelmo's gennemgang av velfærdsokonomiens teoretiske hovedproblemer, selv om det kun drejer sig om en stencileret udgave, som forelæseren og referenterne ikke vil ta det fulde ansvar for på samme måde, som hvis arbejdet havde foreligget trykt i endelig form.

Forelæsingerne — der m. h. t. disposition og problemvalg har draget nytte av Pigou's »Economics of Welfare« — indledes med en definition av velfærdsteoriens opgave. Medens den »egentlige« økonomiske teori væsentlig har søgt at forklare markedsmekanismerne under forskellige markedsformer — hvorledes der danner sig ligevægt o. s. v. — uden at drøfte, hvorvidt slutresultaterne er gode eller dårlige ud fra et vurderingssynspunkt, interesserer velfærdsteorien sig netop for karakteren av disse slutresultater, og det velfærdsokonomiske hovedproblem blir da at studere alternative økonomiske systemer eller markedsmekanismer for at finde frem til det eller de systemer, som har visse optimale egenskaber. Velfærdsbegrebet kommer ind på alle de områder av den økonomiske teori, hvor det er nødvendigt at operere med præferenceskalaer indenfor et sæt av mulige økonomiske situationer; så snart der er fastlagt en entydig præferenceskala, for et enkelt individ eller for en gruppe som helhed, er velfærdsteoriens problemer reduceret til rent

analytiske problemer. De virkelige problemer i velfærdsteorien går da ud på at studere selve spørgsmålet om valg av præferenceskala for en gruppe individer eller for et samfund som helhed, når der ikke gives nogen oplagt eller entydig måde at summere de enkelte individers præferencer på.

Haavelmo undersøger da først, hvilke resultater man kommer til, hvis man — som Pigou — bruger nationalindtægten som mål for den samfundsmæssige velfærd ud fra den betragtning, at der for det enkelte individ er samvariation mellem indtægt og totalnytte. Hvis man godtager Pigou's forudsætning, at det har mening at måle individernes totalnytter på en sådan måde, at man kan summere dem, så er det klart, at man altid kan sige, hvilket av en række alternative markedspunkter der repræsenterer den størst mulige velfærd; det er da muligt entydigt at avgøre, om en given nedgang i nationalindtægten kombineret med en given udjævning av indtægtsfordelingen vil øge eller mindske den samlede velfærd. Men forudsætningen om summering av de enkelte individers totalnytte kan man jo ikke så godt acceptere, og spørgsmålet blir da, om man kan sige noget om de velfærdsmæssige konsekvenser av ændringer i indkomstfordelingen, hvis man opgir forudsætningen om nyttens direkte målbarhed og nøjes med at bygge på de forudsætninger, som ligger til grund for de enkelte individers indifferenskort (valghandlingsteorien).

Her benytter Haavelmo sig av Pareto's princip, der definerer velfærdsoptimum som en situation, hvor det ikke er muligt at bringe et eneste individ op på et højere indifferensniveau uden at bringe et eller flere andre individer ned på et lavere indifferensniveau. Ud fra denne definition kan man sige, at en forandring, hvorved mindst eet individ kommer op på et højere indifferensniveau, uden at nogen andre samtidig kommer ned på et lavere niveau, repræsenterer en velfærdsoptimale. Man befinder sig her på langt sikrere grund m. h. t. objektivitet, end når man definerer velfærd som nyttesummen, men det er unægtelig en svaghed, at Pareto's princip ikke kan sige noget om avgørelser, der fører til, at nogle individers totalnytte stiger og andres synker. Pareto-optimalitet er m. a. o. ikke nogen til-

strækkelig betingelse for, at man kan sige, at en bestemt situation repræsenterer et maksimalt velfærdsnivå; princippet accepterer jo altid udgangssituationen, uanset hvor »uretfærdig« den er. En nærmere analytisk gennemgang av de betingelser, som Pareto-optimalitet fører til m. h. t. allokeringen av produktionsfaktorerne og fordelingen av produktionsresultatet, viser da også, at Pareto's princip, som man måtte vente, ikke fører til nogen entydig bestemmelse av et tilpasningspunkt. Princippet løser ikke selve hovedproblemet ved velfærdsvurderinger.

For at komme udover denne ubestemthed kunne man da indføre en indikatorfunktion for den samfundsmæssige velfærd, ganske analog med de indikatorfunktioner for de enkelte individers totalnytte, man opererer med i valghandlingsteorien. Velfærdsoptimum er da den situation, der repræsenterer maksimum av denne *velfærdsfunktion* under de bibetingelser, der ligger i, at der er visse definitions-mæssige, tekniske, organisatoriske og institutionelle sammenhænge mellem de indgående størrelser. Haavelmo viser analytisk, at hvis man har en velfærdsfunktion, der udelukkende afhænger av de enkelte individers totalnytter, så vil maksimum av denne funktion (velfærdsoptimum) repræsentere en Pareto-optimal situation. Dernæst viser maksimumsbetingelserne, at det, at man fastlægger en bestemt velfærdsfunktion, indebærer, at man fastlægger et system av *vægte* (vurderingskoefficienter), der angir den »samfundsmæssige betydning«, som tillægges hvert enkelt individ eller gruppe av individer. Valget av et bestemt markedspunkt må altså til syvende og sidst implicere en vurdering av de enkelte individers eller grupper samfundsmæssige betydning; velfærdsøkonomiens hovedproblem kan med andre ord ikke løses vurderingsfrit. »Det er i grunden bare« — siger forf. — »når en avveining har ført til et markedspunkt som ikke er Pareto-optimalt at en kan si at det kan tas en avgjørelse som ikke innebærer særlig mye vurdering«; kun da er det muligt at forbedre situationen for nogle individer, uden at det bliver på bekostning av andre.

I praksis bliver der ikke alene tale om at vurdere forskellige mulige markedspunkter,

men også om at sammenligne forskellige økonomiske systemer, idet et bestemt markedspunkt (d. v. s. en bestemt fordeling av varerne, tjenesterne og innsatserne) kan tænkes gennemført under flere forskellige økonomiske systemer; i princippet er det f. eks. muligt at gennemføre frikonkurrencesystemets markedspunkt ved hjælp av et system med detaljerede reguleringer, d. v. s. under et helt andet system end frikonkurrencen. Disse problemer behandles nærmere i et avsnit om »Økonomisk likevekt og økonomisk velfærd«, som vil være kendt fra Haavelmo's forelæsninger i København og Århus i 1949 (avsnittet har også været trykt i Statsøkonomisk Tidsskrift 1949 i en revideret version). Herunder kommer han nærmere ind på begreberne »ufri-villige handlemåder« og overbestemte systemer.

Det er klart, at betingelserne for samfundsmæssigt velfærdsoptimum ikke er fuldstændigt givne, så længe man ikke — ved valg av vurderingskoefficienter for de enkelte individer — har fastlagt en velfærdsfunktion for hele samfundet. Der er imidlertid visse *nødvendige* betingelser, som kan udledes uafhængigt av, hvilken velfærdsfunktion man vælger; hvis disse betingelser — som Haavelmo udleder analytisk ved at maksimere velfærdsfunktionen under den bibetingelse, som ligger i produktionsfunktionen, og derpå eliminere velfærdsfunktionen — ikke er opfyldt, vil det altid være muligt ved en anden udnyttelse at øge velfærden således, at nogle individer får øget deres totalnytte, uden at andres går ned (jfr. Pareto's princip). Haavelmo gennemgår da frikonkurrence- og monopoltilfældet med henblik på, om den tilpasning, der fremkommer under disse to markedsformer, tilfredsstillende disse nødvendige betingelser for samfundsmæssigt velfærds-optimum. Disse problemer illustreres på en meget anskuelig måde ved et enkelt numerisk eksempel.

Bogen slutter med et avsnit om »Reguleringsproblemer for å oppnå optimal velfærd«, hvor det undersøkes, hvorledes man ved offentlige indgreb (f. eks. skatter, subsidier og andre offentlige »styringsparametre«) kan ændre markedsforholdene på en sådan måde, at tilpasningen kommer til at give en

løsning, hvor det ikke længere er muligt at øge totalnyttens for noget individ, uden at det går ud over andre (Pareto-optimum), eller — hvis velfærdsfunktionen er givet — en løsning, der repræsenterer et absolut velfærdsoptimum under det givne sæt af vurderingskoefficienter for de enkelte individer. Haavelmo giver i dette fængslende afsnit en hel lille fremstilling af interventionismens generelle teoretiske grundlag.

Hermed være bogen anbefalet som en overordentlig klar og velskrevet introduktion til velfærdsokonomien. Let at læse er den ikke, men arbejdet lønner sig. Matematikkræk bør ikke afholde nogen økonom fra at læse bogen; for en væsentlig dels vedkommende er fremstillingen matematisk, men det er tilstrækkeligt at ha kendskab til de almindelige regler for maksimering og differentiering af funktioner, og bogen indeholder iøvrigt et særligt afsnit, hvor der blir gjort rede for maksimering under bibetingelser. Det er noget af en overtro, at matematisk fremstilling altid gør en bog sværere at læse; har man først overstået besværet med at sætte sig i den oftest ganske simple matematik, der bruges af matematiske økonomer, går det hele meget lettere, og man blir ganske anderledes i stand til at følge og kontrollere forfatterens tankebaner.

Sven Danø.

Robert Fuglsang: Befolkningsudvikling og Befolkningspolitik i Sovjetunionen. Nyt Nordisk Forlag. Kbh. 1951. 81 sider. Pris: 10,00 kr.

I et nydeligt udstyr foreligger fra Århus universitets økonomiske institut et lille skrift om befolkningsspørgsmålet i Sovjetrusland. Det gives ikke ud for andet end et andet-håndsarbejde, men fortæller mange interessante ting fra udenlandske specialafhandlinger. I Vesteuropa knytter vi den stærke befolkningsudvikling i det 19. årh. til industrialiseringen. Industrialiseringen indtræder først i Rusland i det 20. årh. Alligevel bliver befolkningen antagelig femdoblet fra 1725 til 1897. I det sidste år er folketallet antagelig 106 mill. 1950 er folketallet antagelig 195 mill. Når det ikke er større, skønt den naturlige

tilvækst i mange år har svinget mellem 17 — 20 ‰ (fødselspromille 38 og dødeligheds-promille 18), hænger det naturligvis sammen med folketab under de to verdenskrige og revolutionen, men også med en stærk nedgang i begyndelsen af 30'erne under landbrugets kollektivisering.

Efter revolutionen har iøvrigt befolkningspolitikken spillet en rolle for udviklingens karakter. Oprindeligt var der i Sovjetstaten en udstrakt frihed i forplantningslivet, herunder let adgang til svangerskabsafbrydelser. En Moskvastatistik for 1935 angiver 17 fødsler, men 38 svangerskabsafbrydelser pr. 1000 indbyggere. 1936 blev befolkningspolitikken lagt brat om. Adgangen til skilsmisse og svangerskabsafbrydelse blev vanskelig, og der indførtes børnetilskud. Det er sjokerende at fødselspromillen allerede året efter stiger fra 34 til 40. Denne linie i befolkningspolitikken er fortsat efter krigen. Børnetilskudene når beløb for de høje børnenumre, der nærmer sig den gennemsnitlige arbejds løn. Der indføres »ungkarleskat» for dem, der ikke har over 2 børn. Ved det femte barn uddeles »moderskabsmedalje af 2. klasse«. Ved det niende barn »moderskabets æresorden 1. klasse«. — og ved det 10. barn »Den heroiske moders orden med certifikat fra den øverste sovjets præsidium«.

Professor Jørgen Pedersen, der har skrevet forordet, mener, det er lykkedes fuldt ud at holde fremstillingen på et objektivt grundlag. Det må i så fald være en særlig form for jydsk objektivitet, der er tale om. Side 15 slår man fast, at krigskommunismens marxistiske samfundsorden får til følge, at produktionen i 1920 kun var ca. $\frac{1}{5}$ af produktionen i 1913, og på næste side, at N. E. P. systemet bragte en velgørende vending. — Borgerkrigen nævnes i denne forbindelse ikke med et ord. Den ophører omtrent samtidig med, at N. E. P. politikken påbegyndes. Det er ikke objektivt at undlade omtalen af meget væsentlige faktorer. Det er heller ikke objektivt på et så centralt punkt som levnedsmiddelforsyningen at holde sig til Colin Clark, der kommer til, at den russiske levnedsmiddelforsyning i 1937 var mindre end i 1913. Andre ting i fremstillingen, f. eks. børnedødelighedens nedgang gør i sig selv Clarks resultat usand-